

ПРАВО ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА ВІДПУСТКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Актуальність теми дослідження. Законодавством України встановлено гарантії осіб, які працюють на відпочинок. Однією із таких гарантій є право на відпустки. Враховуючи, що досі не встановлено єдиної системи правоохоронних органів, а державна служба в правоохоронних органах наділена відповідними особливостями, набуває актуальності дослідження права державних службовців правоохоронних органів на відпустку, як окремого елемента їх правового статусу.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань, пов'язаних із адміністративно-правовим статусом окремих суб'єктів адміністративного права займалися такі науковці, як В. Б. Авер'янов, А. М. Авторгов, Н. О. Армаш, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Т. О. Гуржій, Є. В. Додін, Д. С. Каблов, С. Ф. Константинов, Л. В. Крупнова, У. І. Ляхович, В. В. Прокопенко та інші.

При цьому, науковим дослідженням теми права на відпочинок державних службовців правоохоронних органів уваги приділено недостатньо.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є дослідження: права державних службовців правоохоронних органів на відпочинок; нормативно-правових актів, якими врегульовано види та порядок надання відпусток; здійснення класифікації відпусток.

Виклад основного матеріалу. За допомогою застосування категорії «правовий статус» можливим є визначення співвідношення особи та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої поведінки, його становище щодо інших суб'єктів

права, і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбивається повнота правового становища особи, її певна уніфікація або обмеження. По суті, правовий статус – це загальна, комплексно-універсальна, різноаспектна, цілісна категорія, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин. Із цього визначення можна виокремити такі риси, що характеризують термін «правовий статус»: чітка структурованість цієї категорії; глобальність та універсальність; обумовленість взаємозв'язку між суб'єктами суспільних відносин і визначення місця кожного суб'єкта у системі права [1, с. 95].

Одним із елементів адміністративно-правового статусу державних службовців правоохоронних органів визначено права, яких набувають службовці у зв'язку з проходженням ними державної служби, в тому числі на відпустку.

Право на відпочинок врегульовано Конституцією України [2], Законом України «Про державну службу» [3], Закон України «Про відпустки» [4], спеціальними законами, Кодекс законів про працю України (далі КЗпП України) [5], рядом підзаконних нормативно-правових актів, колективними договорами, галузевою угодою, статутами.

Відповідно до ст. 45 Конституції України право на відпочинок має кожен, хто працює. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій

і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом [2].

Режим праці та відпочинку відповідно до Закону України «Про державну службу України» відносяться до істотних умов контракту. Окрім цього, інформація про початок та кінець робочого часу державного службовця; перерви, що надаються для відпочинку та прийняття їжі визначаються в Правилах внутрішнього службового розпорядку державного органу. Питанням робочого часу і відпочинку державного службовця та відпусткам присвячено окремий розділ VII Закону України «Про державну службу», в якому серед іншого визначено, що тривалість робочого часу державного службовця становить 40 годин на тиждень.

Цікавими видаються положення вищезначеного закону про надання державному службовцю відпустки без збереження заробітної плати на час участі у виборчому процесі, а також можливість прийняття суб'єктом призначення, керівником державної служби рішення про відкликання службовця із щорічної основної або додаткової відпустки [3].

Порядок надання державним службовцям додаткових оплачуваних відпусток, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 р. № 270 [6].

Право на відпочинок відповідно до законів про обмеження робочого дня та робочого тижня і про щорічні оплачувані відпустки віднесено у розумінні КЗпП України до основних трудових прав працівників. Окрім цього, КЗпП України передбачено, що режим роботи, тривалість робочого часу і відпочинку встановлюються у колективному договорі. Кодекс законів про працю містить окрему главу V, присвячену часу відпочинку [5].

Відповідно до Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» до правоохоронних органів

віднесено: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [7].

Законом України «Про відпустки» встановлено державні гарантії права на відпустки, визначено умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи [4].

Законом України «Про відпустки» встановлено такі види відпусток:

1) *щорічні відпустки*, яка в свою чергу має такі підвиди як:

1.1. *основна відпустка* - надається за загальним правилом працівнику тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік;

1.2. *додаткова відпустка* за роботу із шкідливими та важкими умовами праці тривалістю до 35 календарних днів надається працівникам, зайнятим на роботах, пов'язаних із негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів, за Списком виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятості працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 17.11.1997 р. № 1290 [8];

1.3. *додаткова відпустка* за особливий характер праці, яка надається:

окремим категоріям працівників, робота яких пов'язана з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або виконується в особливих природних

географічних і геологічних умовах та умовах підвищеного ризику для здоров'я, - тривалістю до 35 календарних днів за Списком виробництв, робіт, професій і посад, затверджуваним Кабінетом Міністрів України;

працівникам з ненормованим робочим днем - тривалістю до 7 календарних днів згідно із списками посад, робіт та професій, визначених колективним договором, угодою.

1.3. інші додаткові відпустки, передбачені законодавством;

2) *додаткові відпустки* у зв'язку з навчанням, а саме:

2.1. у зв'язку з навчанням у середніх навчальних закладах;

2.2. у зв'язку з навчанням у професійно-технічних навчальних закладах

2.3. у зв'язку з навчанням у вищих навчальних закладах, навчальних закладах післядипломної освіти та аспірантурі;

3.4. у зв'язку з профспілковим навчанням;

3) *творча відпустка*, яка надається для закінчення дисертаційних робіт, написання підручників та в інших випадках, передбачених законодавством;

3¹) *відпустка для підготовки та участі в змаганнях*, надається працівникам, які беруть участь у всеукраїнських та міжнародних спортивних змаганнях;

4) *соціальні відпустки*:

4.1. у зв'язку з вагітністю та пологами;

4.2. для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

4.3. у зв'язку з усиновленням дитини;

4.4. додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи;

4.5. відпустка при народженні дитини;

5) *додаткова відпустка окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності*;

б) *відпустки без збереження заробітної плати*:

6.1. відпустка без збереження заробітної плати, що надається працівникові в обов'язковому порядку;

6.2. відпустка без збереження заробітної плати за згодою сторін [4].

Цей перелік відпусток не є вичерпним, законодавством, колективним договором, угодою та трудовим договором можуть установлюватись інші види відпусток.

Пропонуємо класифікувати відпустки в залежності від мети на: 1) ті, надання яких пов'язано із відновленням працездатності; 2) ті, надання яких пов'язано із зміцненням здоров'я; 3) ті, надання яких пов'язано для виховання дітей; 4) ті, надання яких пов'язано для власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи; 5) ті, надання яких пов'язано із звільненням; 6) ті, надання яких пов'язано із навчанням та науковою діяльністю; 7) ті, надання яких пов'язано із профспілковою діяльністю; 8) ті, надання яких пов'язано із донорством крові та ін.

Щодо регулювання права на відпустки спеціальними законами, в даному випадку слід на прикладі одного із правоохоронних органів охарактеризувати закріплення такого права за службовцями.

Так, якщо притримуватись думки, ряду вчених, зокрема О.М. Солоненко, яка приходить до висновку, що державна служба у випадках, передбачених чинним законодавством, притаманна і для правоохоронних органів. Дія закону про державну службу, на думку авторки, поширюється на поліцейських як особливих суб'єктів конституційних, адміністративних та інших правовідносин. За формальними ознаками служба в поліції – це державна служба особливого та безперервного характеру зі спеціальними умовами, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, є публічною, політично неупередженою, професійною діяльністю поліцейських із практичного виконання визначених функцій з метою реалізації виконання поставлених завдань з використанням наданих поліції повноважень [9, с. 220].

Відповідно до Закону України «Про Дисциплінарний статут» надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти

діб може застосовуватись до поліцейських як один із видів заохочень [10].

За загальним правилом порядок надання відпустки складається з декількох стадій:

1) *написання працівником заяви*. З цього приводу слід сказати, що зразків написання заяв на різні види відпустом не затверджено на нормативному рівні, у зв'язку з чим це питання потребує врегулювання. Заява пишеться працівником як правило власноручно з посиланням на нормативно-правовий акт, як на підставу для надання відпустки. В окремих випадках, до заяви слід надавати підтверджуючі документи, якими до прикладу може бути виклик на сесію з навчального закладу, довідка з медичного закладу, путівка із санаторію, довідка видавництва про включення наукової роботи до плану публікацій на поточний рік, заява від співавторів про те, що ними не береться за місцем роботи творча відпустка, тощо;

2) *надання чи направлення заяви до органу, який уповноважений її розглядати*. З цього приводу слід відмітити, що єдиного порядку надання чи направлення заяви до органу, який уповноважений її розглядати не вироблено. Якщо службовець правоохоронного органу, який має намір отримати відпустку перебуває на роботі, така заява надається ним безпосередньо керівнику для погодження. За інших обставин працівник може направити заяву засобами поштового зв'язку. Таким чином, можна визначити два способи подання заяви на відпустку: *безпосередньо керівнику; засобами поштового зв'язку*. Окрім цього, видається за необхідне зазначити, що чинним законодавством не в повній мірі врегульовано питання направлення заяв на відпустку для державних службовців правоохоронних органів, які проходять службу в територіальних органах, посади яких віднесено до номенклатури Державних секретарів міністерств. А саме не врегульованим залишається питання: кому направляється заява (до територіального органу, де службовець безпосередньо працює) чи безпосередньо Державному

секретарю відповідного міністерства? Заяву повинен направляти Державному секретарю відповідного міністерства сам працівник чи територіальний орган, в якому службовець безпосередньо працює? На практиці, як правило службовець пише заяву, погоджує її з безпосереднім керівником, а потім заява з відповідними погодженнями направляється супровідним листом за підписом керівника органу, в якому службовець безпосередньо працює направляється на погодження Державному секретарю відповідного міністерства. Після погодження, оформляється відповідний наказ. Не вирішення цих питань на нормативному рівні часто стає предметом вирішення спорів в судовому порядку. Ще одним невирішеним питанням є невизначеність часу направлення заяви на відпустку. Так, за загальним правилом заява на щорічну відпустку повинна направляти за 14 днів. Цей час необхідний для погодження, нарахування відповідних виплат, які нараховуються при наданні відпустки. Тобто в даному випадку можна говорити, що строк розгляду заяви на надання щорічної відпустки не повинен перевищувати 14 днів. В інших випадках, наприклад для надання відпустки у зв'язку з навчанням, або надання відпустки за бажанням працівника перед звільненням – строки розгляду не встановлені;

3) *прийняття рішення про погодження надання відпустки*. Форми рішення про погодження або відмову у погодження надання відпустки законодавством не встановлено. Як правило, прийняття рішення у вигляді погодження надання відпустки відбувається шляхом накладення резолюції на заяві «Погоджую», «Не заперечую». В окремих випадках, рішення про погодження надання відпустки або про відмову здійснюється у вигляді листа, наприклад погодження надання відпустки Державним секретарем відповідного міністерства. Окрім вищенаведеного, слід вказати, що рішення про відмову у наданні відпустки повинно бути обґрунтованим та містити відповідні посилання на підстави за яких

працівнику відмовлено у наданні відпустки. Наприклад, надання відпустки перед звільненням не є можливим працівнику, який звільняється за дисциплінарне порушення. Вважаємо, що перелік підстав за яких службовцю може бути відмовлено у наданні відпустки повинен бути врегульований в одному нормативно-правовому акті.

4) оформлення рішення про надання відпустки. Рішення про надання відпустки оформлюється відповідним наказом та в окремих випадках супроводжується відповідними виплатами, наприклад матеріальною допомогою на оздоровлення;

5) доведення рішення про надання відпустки до відома працівника. У разі позитивного рішення, працівника ознайомлюють з наказом про надання відпустки під підпис. Порядок доведення до відома працівника рішення про відмову у наданні відпустки не передбачено. У зв'язку з чим, вважаємо за необхідне передбачити на законодавчому рівні обов'язок інформувати працівника про відмову у наданні відпустки, шляхом направлення або ознайомлення з відповідним рішенням не пізніше наступного дня з моменту його прийняття.

Право надання відпусток забезпечується гарантованим наданням відпустки визначеної тривалості; збереженням на її період місця роботи (посади); збереження заробітної плати (допомоги) у випадках, передбачених законом (до прикладу, у разі надання відпустки без

збереження заробітної плати, працівник будь-яких виплат за цей час не отримує); заборонаю заміни відпустки грошовою компенсацією, крім випадків, передбачених ст. 24 Закону України «Про відпустки» [4].

Не зважаючи на таку кількість нормативно-правових актів, в законодавстві не наводиться визначення поняття «право на відпочинок» та «право державного службовця правоохоронного органу на відпустку».

Вважаємо, що право на відпочинок є загальним, та включає в себе такі складові як право на відпустку, право на восьмиденний робочий день, право на перерву.

Під правом державного службовця правоохоронного органу на відпустки слід розуміти гарантоване актами законодавства право осіб, які проходять державну службу в правоохоронних органах на отримання в установленому порядку відпочинку для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи.

Висновки. Вищезазначене дослідження дає можливість прийти до висновку, що в загальному законодавстві не встановлено особливостей надання відпусток для державних службовців правоохоронних органів. Особливості для цієї категорії працівників можуть передбачатись в спеціальному законодавстві, колективному чи трудовому договорі, галузевій угоді.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню права державних службовців правоохоронних органів на відпустки, як елементу адміністративно-правового статусу, проведенню аналізу правового регулювання питання надання відпусток, здійснення класифікації відпусток.

Визначено, що до правоохоронних органів відповідно до чинного законодавства віднесено: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Встановлено, що питання надання відпусток в основному врегульовано конституційними нормами, законодавством про державну службу, про працю, спеціальними законами про діяль-

ність відповідного правоохоронного органу. При цьому, особливостей у наданні відпусток для державних службовців правоохоронних органів не встановлено.

Акцентовано увагу, що не зважаючи на таку кількість нормативно-правових актів, в законодавстві не наводиться визначення поняття «право на відпочинок» та «право державного службовця правоохоронного органу на відпустку».

Запропоновано класифікувати відпустки в залежності від мети на: 1) ті, надання яких пов'язано із відновленням працездатності; 2) ті, надання яких пов'язано із зміцненням здоров'я; 3) ті, надання яких пов'язано для виховання дітей; 4) ті, надання яких пов'язано для власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи; 6) ті, надання яких пов'язано із звільненням; 7) ті, надання яких пов'язано із навчанням та науковою діяльністю; 8) ті, надання яких пов'язано із профспілковою діяльністю; 9) ті, надання яких пов'язано із донорством крові та ін.

Доведено, що право на відпочинок є загальним, та включає в себе такі складові як право на відпустку, право на восьмигодинний робочий день, право на перерву.

Запропоновано під правом державного службовця правоохоронного органу на відпустки розуміти гарантоване актами законодавства право осіб, які проходять державну службу в правоохоронних органах на отримання в установленому порядку відпочинку для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи.

Зроблено висновки, що в загальному законодавстві не встановлено особливостей надання відпусток для державних службовців правоохоронних органів. Особливості для цієї категорії працівників можуть передбачатись в спеціальному законодавстві, колективному чи трудовому договорі, галузевій угоді.

Ключові слова: право, гарантія, відпустка, основна відпустка, додаткова відпустка, державний службовець, правоохоронний орган, відпочинок.

Yermak O.O. The entitlement of civil servants of law enforcement agencies to leave as an element of the administrative and legal status

Summary

The article is devoted to the study of the entitlement of civil servants to leave as an element of administrative and legal status, the analysis of the legal regulation of the issue of leave, the classification of leave.

It is determined that in accordance with current legislation, law enforcement bodies consist of: the prosecutor's office, the National Police, Security Service, Military Law Enforcement Service of the Armed Forces of Ukraine, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, state border guards, revenue and collection agencies, penitentiary institutions, pre-trial detention centers, bodies of state financial control, fishery protection, state forest protection, other bodies performing law enforcement functions.

The author establishes that the issue of granting leave is mainly regulated by constitutional norms, laws on civil service, labor, special laws on the activities of the relevant law enforcement body. At the same time, there are no peculiarities in granting leave for civil servants of law enforcement bodies.

It is emphasized that despite such a large number of regulations, the legislation does not define the concept of "entitle to rest" and "entitlement of a civil servant of a law enforcement body to leave".

The author proposes to classify vacations depending on the purpose into those the provision of which is associated with 1) the restoration of working capacity; 2) health promotion; 3) child-rearing; 4) one's vital needs and interests, comprehensive development of the person; 6) dismissal; 7) education and research; 8) trade union activities; 9) blood donation, etc.

It is proved that the right to rest is universal and includes such components as the right to leave, the right to an eight-hour working day, the right to a break.

The author proposes to regard the entitlement of a civil servant of a law enforcement agency to leave as a statutory guaranteed right of persons serving in law enforcement agencies to receive leave in the prescribed manner to restore performance, improve health, child-rearing, meet their vital needs and interests, comprehensive personal development.

It is concluded that general legislation does not prescribe the specifics of granting leave for civil servants of law enforcement bodies. The peculiarities for this category of employees may be provided for in special legislation, collective or employment agreement, branch agreement.

Key words: right, guarantee, leave, basic leave, additional leave, civil servant, law enforcement agency, rest.

Список використаних джерел:

1. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». Часопис Київського університету права. 2010. № 2. Ст. 95–98.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР2. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
4. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
6. Порядок надання державним службовцям додаткових оплачуваних відпусток: постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 р. № 270 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2016-%D0%BF#Text>.
7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.
8. Список виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : постанова Кабінету міністрів України від 17.11.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text>.
9. Соколенко О.М. Служба в поліції як державна служба особливого характеру. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/download/866/874/>.
10. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 р. № 2337-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>